

SHAXS RIVOJIDA TA'LIM VA TARBIYANING UYG'UNLIGI

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika talim yo'nalishi 2
bosqich talabasi Toshquvvatova Muxlisa*

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'lim va tarbiya uyg'unligi, ta'lim va tarbiya mazmunining uyg'unligi tamoyili, ta'limning tizimliliigi va izchillik tamoyili bayon qilinayotgan o'quv materialini mustahkamlash va ilgari o'tilgan materiallarni to'ldirishga xizmat qilish, tarbiya va unga bog'liq jarayonlarga yangi hamda sog'lom pedagogik tafakkurga tayangan holda yondashuv haqida batafsil bayon etilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim uyg'unligi, tarbiya uyg'unligi, yaxlit ta'lim, uyg'unlik, izchillik tamoyili.

The harmony of education and upbringing in personal development

Abstract: This article describes in detail the principles of harmony of education and upbringing, the principle of harmony of the content of education and upbringing, the principle of systematicity and consistency of education, serving to strengthen the presented educational material and supplement previously covered materials, and an approach to upbringing and related processes based on a new and sound pedagogical thinking.

Keywords: educational harmony, educational harmony, holistic education, harmony, principle of consistency.

Ta'lim va tarbiya mazmunining uyg'unligi tamoyili – bu kishilarga bilim va tarbiya berish jarayonidan iborat bo'lib, bunda egallangan bilim va ko'nikmalarni hayotga qo'llay olishga o'rgatiladi, hayotda ta'lim oluvchilarning ham intellektual, ham ma'naviy jihatdan uyg'unlikda rivojlanishi ta'minlanadi. Shaxsning har tomonlama kamol topishi — bu uzluksiz ta'lim va tarbiya jarayonining bir-biri bilan chambarchas bog'liqligiga

asoslanadi. Ta'lim insonning bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirsa, tarbiya uning ma'naviy-axloqiy, estetik, jismoniy va irodaviy sifatlarini rivojlantiradi. Shaxsning har tomonlama rivojlanishi — bu uzluksiz ta'lim va tarbiya jarayonining natijasidir. Inson dunyoga tayyor bilim va fazilatlar bilan kelmaydi; u hayot davomida o'rganadi, tarbiyalanadi, shakllanadi. Shu bois ta'lim va tarbiya bir-birini to'ldiruvchi, o'zaro bog'liq va ajralmas jarayonlardir.

Ta'lim — bu shaxsga bilim berish, uni o'qitish, tafakkurini rivojlantirish jarayoni. Tarbiya — bu shaxsda ijobiy fazilatlarni shakllantirish, uni axloqiy, estetik, jismoniy jihatdan yetuk etish jarayoni. Ta'lim insonning aqliy salohiyatini oshiradi, uni bilimli, tafakkurli, ma'lumotli shaxsga aylantiradi. Tarbiya esa bu bilimlarni to'g'ri yo'nalishga yo'naltirib, insonda axloq, mas'uliyat, mehr-oqibat, vatanparvarlik kabi fazilatlarni shakllantiradi. Agar ta'lim bo'lib, tarbiya yetishmasa, inson bilimini noto'g'ri yo'lda ishlatishi mumkin; agar tarbiya bo'lib, ta'lim yetishmasa, inson ezgu niyat bilan yashasada, amalda samarali foyda keltira olmaydi. Shu sababli, bu ikki jarayonning uyg'unligi shaxs kamoloti uchun zarur shartdir.

Yaxlit ta'lim - tarbiya jarayonida ikkala o'zaro bog'liq juftlik, ya'ni bilim berish va tarbiyaviy ko'nikmalarni shakllantirish hamda shakllangan ta'limiy – tarbiyaviy bilimlar va ko'nikmalar bo'yicha faoliyat ko'rsatishga o'rgatish, ob'ektiv borliqdagi qonuniyatlarni o'rganish va uning amaliy munosabatlarini tarkib toptirishda namoyon bo'ladi. Shu sababli ta'lim oluvchilarga bilim berishda egallangan bilimni amalda ishlatishga o'rgatish bilan birga ta'lim tarbiyalovchi ham bo'lishi kerak. Insonning ma'naviy olamini shakllantirish borasida Yurtboshimiz belgilab bergan vazifalar, yetuk mutaxassis va komil insonni tarbiyalashga qaratilgan ishlarni bo'lib qoldi, tarbiyalanuvchilarga alohida shaxs sifatida emas, istalgan ijtimoiy yo'nalishga solinishi mumkin bo'lgan qiyofasiz to'da, olomon tarzida qarash qaror topdi, Bu hol Tarbiyaning samarasizligiga olib keldi. Tizimlilik va ketma-ketlik u

yoki bu o'quv materialini o'zlashtirish sur'ati, uningelementlari o'rtasidagi o'zaro mosligini tahlil qilishga imkon beradi. Ta'limning tizimlilik va ketma-ketligi ma'lum fanlar bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirish, borliqni yaxlit idrok etish o'rtasidagi qaramaqarshiliklarini hal etishga imkon beradi. Ushbu holatlar birinchi navbatda dastur va darsliklarni muayyan tizimda yaratish, fanlararo hamda fanlar ichidagi bog'liqlikni ta'minlash evaziga namoyon bo'ladi.

Tarbiya" fanidan ko'zlangan maqsad birinchidan o'quvchilarning yoshi va psixologiyasiga mos ma'naviy rivojlanishni ta'minlash, ikkinchidan mazkur fanni o'qitishda fanlararo bog'liqlik va turli millatlar qadriyatlarini inobatga olish, uchinchidan, o'quvchilarda vatanparvarlik, mardlik, insonparvarlik, iroda, o'z kelajagi uchun chuqur bilim olish va intilishga undovchi hayotiy kompetensiyalarni shakllantirishdan iboratdir. Eng muhimi ushbu fan tobora avj olayotgan globalashuv davrida farzandlarimizda salbiy illatlarga qarshi immunitetni shakllantirishda fanta'lim-tarbiyaning uyg'unligini ta'minlashga olib keladi. Xulosa qilib aytganda, ta'lim va tarbiya uyg'unligi — bu nafaqat shaxsning, balki butun jamiyatning kelajagi uchun poydevordir. Chunki insonning barkamolligi, millatning ma'naviy qudrati, davlatning taraqqiyoti ana shu uyg'unlikka tayanadi. Har bir o'qituvchi, ota-ona va tarbiyachi faoliyatida ta'limni tarbiyadan, tarbiyani ta'limdan ajratmasligi, balki ularni yagona tizim sifatida olib borishi zamon talabi va jamiyat rivoji garovidir.

Xulosa o'rnida shuni aytish joiz-ki, O'zbekiston mustaqillikka erishgach, ta'lim va unga bog'liq jarayonlarga yangi va puxta pedagogik tafakkurga asoslangan yondashuv shakllana boshladi. Uning talqinida ilmiy asoslanmagan sinfiy partiyaviy yondashuvdan voz kechildi. Ta'limning milliyligiga alohida e'tibor beriladi. Shu maqsadda xalq pedagogikasi boyliklari, o'zbek mutafakkirlarining pedagogik qarashlari puxta o'rganiladi. Natijada o'zbek ped. Oila va ijtimoiy tarbiya fan va amaliyotda alohida o'rin tutadi. Ta'limda irsiy va biologik omillar ham hisobga olinadi. Shu bilan birga,

shaxsni shakllantirishda ta'lim-tarbiyaning o'rnini ortiqcha baholash ham yo'qoldi. Bu esa ta'lim-tarbiya bilan bog'liq voqea va vaziyatlarni to'g'ri izohlash, tarbiyaviy faoliyat tizimini to'g'ri aniqlash imkonini berdi.

FOYDALANILAYOTGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushunchalar, tamoyillar va atamalar (qisqa izohli tajribaviy lug'at). O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati. T.: «Yangi asr avlodi», 2002.
2. M.Sharifxo'jayev. O'zbekiston: yangi g'oyalar, yangi yutuqlar. - T.: «Sharq» nashriyoti, 2004.
3. O.Hasanboyeva Tarbiyaviy ishlarni tashkil qilish metodikasi. - T.: 2003.
4. K.Hoshimov, S.Nishonova, M.Inomova, R.Hasanov Pedagogika tarixi. - T.: «O'qituvchi», 2001.
5. M.G.Davletshin va boshqalar. Qobiliyat va uning diagnostikasi. - T.: «O'qituvchi», 2012.
6. Masharipova Go'zal Qabulovna Ta'lim va tarbiya uyg'unligi Xorazm viloyati Qo'shko'pir tumanidagi 46-son umumiy o'rta ta'lim maktabining Tarbiya fani o'qituvchisi maqolasidan foydalanildi.